

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه موافقتنامه همکاریهای گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و
دولت جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر»

مقدمه

یکی از ابزارهای دولت برای تقویت تعاملات و ایجاد لایه‌های مختلف ترتیبات تجاری، انعقاد موافقتنامه‌های بازرگانی، گمرکی و تجاری میان دولت‌ها است. البته شایان توجه است که دستیابی به اهداف مورد نظر از این توافقات تنها با انعقاد موافقتنامه دو یا چند جانبه محقق نمی‌شود و در گرو توجه به عملکرد مثبت، اثربخشی و نظارت بر توافقات صورت گرفته است.

۱. موضوع لایحه

این لایحه ضمن ارائه یک ماده واحده (موضوع تصویب و اجازه مبادله اسناد موافقتنامه همکاریهای گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر) به یک مقدمه، ۲۷ ماده و یک ضمیمه اشاره دارد.

۲. پیشینه قانونی

تعدد و تکثر انواع موافقتنامه‌های گمرکی نشان می‌دهد که استفاده از این ابزار روشی متداول و معمول بوده و این‌گونه موافقتنامه‌ها در مذاکرات با دولت‌های خارجی مطرح و مبادله می‌شود. انعقاد موافقتنامه گمرکی با روسیه در سال ۱۳۷۹، هند و قزاقستان در سال ۱۳۸۰، ارمنستان و ترکیه در سال ۱۳۸۲، بلغارستان، سودان، ترکمنستان، آذربایجان، اوکراین، یونان، کوبا، بلژیک و اتریش در سال ۱۳۸۳، پاکستان در سال ۱۳۸۴، تونس، لبنان، قرقیزستان و ایتالیا در سال ۱۳۸۵، بلاروس، افغانستان، تاجیکستان، صربستان و مونته‌نگرو، سوریه، گرجستان، اندونزی، قطر و اتیوپی در سال ۱۳۸۶ و سریلانکا در سال ۱۳۸۷، مؤید این ادعا است که دولت به‌خصوص در سال‌های اخیر از این ابزار به‌طور مستمر استفاده کرده است.

۳. کلیت بررسی موافقتنامه‌ها در مجلس

تمامی موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه بعد از انجام هماهنگی‌های اولیه میان دولت‌های موضوع موافقتنامه، منعقد شده و بعد از امضای آنها در قالب لایحه برای تصویب به مجلس ارائه می‌شوند. همین توافقات اولیه دولت‌ها موجب می‌شود که اصلاح و تکمیل موافقتنامه‌ها در مجلس با مشکل روبه‌رو شود. زیرا برای هرگونه حک و اصلاح آنها در مجلس می‌باید مجدداً لایحه مذکور به دولت عودت و اصلاحات پیشنهادی با کشورهای طرف قرارداد مذاکره شود و در صورت توافق مجدداً به صورت لایحه به مجلس باز گردد. البته محتمل است که تغییرات ایجاد شده از سوی دولت طرف مذاکره پذیرفته نشده و تصویب موافقتنامه با بن‌بست مواجه شود. به همین دلیل معمولاً در بررسی لوایح مرتبط با موافقتنامه‌ها از پرداختن

به مسائل فنی کوچک و جزئی پرهیز شده و تنها در صورتی که موافقت‌نامه از ابهامات اساسی برخوردار باشد و منجر به چالش احتمالی در مناسبات تجاری یا مقررات داخلی شود، مجلس به اصلاح یا رد آن اقدام می‌کند.

به‌علاوه نظارت محسوسی نیز بر عملکرد این قوانین صورت نمی‌پذیرد. تاکنون حداقل ۶۱۴ موافقت‌نامه در قالب‌های متفاوت میان ایران و کشورهای مختلف منعقد و توسط مجلس محترم تصویب شده است ولی هیچ‌گونه گزارشی مبنی بر ارزیابی عملکرد و اثربخشی این موافقت‌نامه‌ها از طرف وزارت امور خارجه و بازرگانی به مجلس ارائه نشده است.

۴. بررسی اجزای لایحه

الف) این موافقت‌نامه از جمله معاهده‌هایی است که رأساً و در مواردی نیز به‌طور تبعی به بیان ضوابطی پرداخته که برخی خلأهای قانونی کشورمان را برجسته کرده است. به همین دلیل لازم است حداقل برای تضمین حقوق و منافع ملی، مورد توجه قانون‌گذار قرار گیرد. برای مثال هنوز درخصوص حفاظت از داده‌های شخصی و حریم خصوصی قانون مستقلی وجود ندارد و مبنای ضابطه‌های تفصیلی مندرج در این موافقت‌نامه مشخص نیست. در حالی که در بند «۲» ماده (۱۹) تصریح شده که طرف‌های متعاقد باید قوانین و مقررات مربوط به حفاظت از داده‌های شخصی را به یکدیگر ارائه دهند.

ب) در برخی موارد در متن فارسی موافقت‌نامه که ترجمه‌ای از نسخه اصلی موافقت‌نامه است، ایرادهای نگارشی و ادبی وجود دارد برای مثال می‌توان به واژگان «قلمروی»، «جلوگیری»، «شخص مستقر» و «کمک» اشاره کرد که واژگان صحیح آنها به ترتیب «قلمرو حاکمیتی»، «پیشگیری»، «مقیم یا ساکن» و «معاضدت» است.

نتیجه‌گیری

۱. با توجه به اینکه حوزه ورود مجلس در زمینه قانون‌گذاری در زمان تصویب این‌گونه موافقت‌نامه‌ها و در زمینه نظارت بعد از تصویب پیرامون عملکرد موافقت‌نامه‌ها محدود و با موانعی جدی روبه‌رو است پیشنهاد می‌شود برای تصویب این موافقت‌نامه‌ها فرایند به‌شکلی تنظیم شود که زمان کمتری را از کمیسیون‌های تخصصی (به‌ویژه کمیسیون اقتصادی که با بیشترین حجم لوایح موافقت‌نامه روبه‌رو است) صرف کرده و به‌علاوه دستگاه‌های مسئول مکلف باشند گزارش‌های عملکردی مکتوبی از اثربخشی موافقت‌نامه‌های مشابه ارائه دهند تا نمایندگان در فضایی شفاف و کارشناسی درخصوص رد یا تصویب این‌گونه لوایح تصمیم‌گیری کنند.

۲. با توجه به موارد فوق و برحسب سابقه معمول در این‌گونه موارد کلیت لایحه درخصوص الحاق در قالب موافقت‌نامه‌های قبلی و با چارچوب معمول و تیپ بوده و قابل تصویب است.